

Шевирьова І. Г. Обґрунтування педагогічних умов формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи / І. Г. Шевирьова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2017. – Ч. 1. – № 8 (313). – С. 130 – 139.

УДК 378.147

І. Г. Шевирьова

**ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ
МЕДІА-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Сучасні інформаційні технології активно впливають на розвиток освіти в країні. Оскільки медіа стає невід'ємною частиною освітнього процесу в школі, то сучасні фахівці початкової ланки повинні бути обізнаними, грамотними та компетентними в галузі використання медіа-технологій. Очевидно, що майбутні спеціалісти мають вміло застосовувати медіа; мати власну точку зору щодо сучасних медіа-інновацій; володіти навичками критичного мислення; виступати ініціаторами розвитку інформаційних технологій у системі початкової школи. Варто додати, що лише медіа-компетентний учитель зможе навчити учнів вільно орієнтуватися в соціальних мережах; обирати з великого потоку інформації ту, яка потрібна для навчання; грамотно аналізувати дані, отримані з медіа; практично застосовувати набуті знання засобами медіа; інтерпретувати окремі терміни та символи медіа.

Проблема формування медіа-компетентності особистості не є новою. Їй присвячені дослідження зарубіжних (К. Безелгет, О. Гук, І. Жилавська, Р. К'юбі, М. Маклюен, Л. Мастерман, А. Немерич, О. Федоров, Е. Харт) та вітчизняних учених (В. Гаврильченко, О. Дем'янчук, Г. Онкович, В. Протопопова, А. Сулім, В. Шарко, Н. Шубенко). Зазначимо, що сутність поняття «медіа-компетентність учителя», умови її формування більш ґрунтовно розкрито в розвідках зарубіжних дослідників, натомість у вітчизняній науці означена проблема досліджена фрагментарно.

Отже, метою статті є обґрунтування педагогічних умов формування медіа-компетентності учителя початкових класів для оптимізації підготовки майбутніх фахівців в умовах вишів.

Як відомо, Концепція Нової української школи містить базовий перелік умов, наявність яких передбачає реалізацію завдань сучасної освіти, в тому числі, і формування компетентностей з метою вдалого застосування новітніх інформаційних технологій. Так, у Концепції зазначено, що для поліпшення системи освіти необхідно: створити сучасне освітнє медіа-середовище (використовувати ІТ-технології, мультимедійні засоби, електронні освітні платформи тощо); запроваджувати компетентнісний підхід у навчанні, оволодіння молодими фахівцями інформаційно-цифровою компетентністю, що передбачає вміле та ефективне застосування інформаційних технологій, упровадження власних електронних розробок у практичну діяльність, знання сучасних основ програмування, активна робота з базами даних; знання мови медіа та впровадження етичних правил під час застосування новітніх інформаційних технологій. Наявність у вишах такого комплексу умов зумовлено ще і тим, що учень початкової школи, як зазначено в Концепції, має володіти інформаційно-цифровою компетентністю. Таким чином, ми вважаємо, що такі змістовні та ґрунтовні умови призведуть до формування не тільки інформаційно-цифрової, але й медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи [1].

Коротко зупинимось на сутності поняття «медіа-компетентність». Так, О. Федоров результатом умілого застосування медіа у практичній діяльності вчителя вважає сформовану медіа-компетентність [2].

І. Жилавська підтримує думку О. Федорова й підкреслює, що лише медіа-компетентний учитель зможе якісно та ефективно застосовувати медіа-технології у майбутній професійній діяльності [3].

Р. К'юбі говорить про те, що сформована медіа-компетентність особистості дає змогу аналізувати, інтерпретувати, передавати інформацію, отриману з медіа, в різних типах і формах [4].

Українська дослідниця В. Шарко акцентує увагу на тому, що дієвим показником готовності до професійної діяльності вчителя є сформована медіа-компетентність, яку учений розглядає як складову методичної підготовки вчителя [5].

Відповідно, для того, щоб сформувати високий рівень медіа-компетентності майбутніх учителів варто забезпечити освітній процес у вишах належними педагогічними умовами.

Як відомо, сучасна психолого-педагогічна література тлумачить поняття «умова» як відповідні чинники, які сприяють досягненню мети; діяльність, яка реалізується при наявності сприятливих обставин; положення, які гарантують ефективну роботу якогось процесу; сукупність даних, правил, які виступають базовим підґрунтям певного явища, задачі або справи [6].

Великий тлумачний словник сучасної української мови характеризує дефініцію «умова» як вимога, пропозиція, обставина, що висувається для чогось та з метою реалізації поставленої мети [7].

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що умова реалізується лише при наявності певних обставин, які вміщують у собі комплекс провідних правил, положень, чинників.

Таким чином, формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи передбачає наявність необхідних обставин та чинників, які б сприяли ефективності формування медіа-компетентності.

Проаналізувавши науково-педагогічну літературу з проблеми, ми вважаємо, що для формування медіа-компетентності важливі такі педагогічні умови: формування у майбутніх фахівців позитивної мотивації щодо застосування медіа в освітньому процесі початкової школи; організація освітнього медіа-середовища у вишах; залучення майбутніх фахівців до цілеспрямованої, творчої медійної діяльності та створення власного медіа-продукту.

Виокремлення першої педагогічної умови – *формування у майбутніх фахівців позитивної мотивації щодо застосування медіа в освітньому процесі початкової школи* – зумовлено тим, що: по-перше, у майбутнього фахівця має сформуватися бажання стати компетентним у сучасному інформаційному просторі, допомагати однодумцям розв'язувати професійні задачі засобами медіа; по-друге, самостійно інтерпретувати інформацію, знаходити актуальні факти, новини, які є найбільш обговорюваними в соціальних мережах та інших контентах; по-третє, найголовніше, прагнення майбутніх фахівців стати медіа-компетентним у галузі інформаційних технологій та роботи з ними.

У сучасній науці мотивація визначається як діяльність, яка спрямована на реалізацію мотивів. Тобто, мотивація – це сукупність мотивів, які допомагають досягненню будь-якої мети. Мотивація, також, інтегрує особистісні якості з вимогами професійної діяльності. Відтак, мотивація передбачає ставлення особистості до навколишніх змін [8]. Якщо мова йдеться про те, що у складі мотивації лежать мотиви, то вони, в свою чергу, виступають сенсом діяльності; мотив спонукає до відповідної дії. Слід також зазначити, що в основі мотиву лежить інтерес, який є головним стрижнем у фаховій підготовці. Інтерес формується лише при наявності доцільно застосованих педагогічних умов. Вважаємо, що без зацікавленості унеможливується досягнення будь-якої мети. Таким чином, процес мотивації вміщує в себе мотиви та інтерес. Дуже важливо, щоб у процесі професійної підготовки у майбутніх фахівців сформувалась позитивна мотивація, яка б спрямовувала та зумовлювала майбутніх фахівців звертати увагу на важливі та актуальні події, які відбуваються в сучасному кіберпросторі; систематично брати участь в обговоренні актуальних новин, фактів; перебувати в постійному стані пошуку корисної інформації. Відтак, позитивна мотивація націлює майбутніх фахівців бути сучасним та знаючим професіоналом в галузі медіа [9].

Так, наприклад, для того щоб сформувати позитивну мотивацію щодо застосування медіа в освітньому процесі початкової школи варто в

процесі реалізації таких навчальних дисциплінах як: «Дидактика початкової школи», «Методика застосування комп'ютерної техніки в початковій школі», «Сучасний урок в початковій школі» або «Методика та технології початкової освіти» систематично:

- застосовувати комп'ютерні технології навчання (електронні підручники, контролюючі програми, тренажери, ігрові програми);

- організовувати навчання з використанням засобів мережових технологій (доступ до електронних бібліотек, банків, баз даних; організація дослідницьких груп, колективів);

- впроваджувати елементи дистанційного навчання (відкрита система управління навчанням – Moodle; віртуальні екскурсії; форуми для дискусій, чати; відео-конференції з представниками різних країн світу). Технологія дистанційного навчання дасть змогу майбутнім фахівцям не виходячи з аудиторії бути присутніми на лекціях видатних науковців, провідних педагогів в галузі освіти; стати свідками знаменних подій минулого і сьогодення; відвідувати музеї та культурні центри світу);

- практикувати проходження курсів освітньої програми «Intel. Навчання для майбутнього» (означена програма покликана допомогти майбутнім вчителям глибше засвоїти новітні інформаційно-педагогічні технології, усвідомити можливість їхнього застосування в роботі з молодшими школярами; оволодіти проектно-дослідницькими методиками, навичками роботи з мультимедіа й Інтернет ресурсами, створення навчальних проектів із широким використанням інформаційних технологій);

- виконувати проектно-творчі завдання (сучасне програмне забезпечення комп'ютерів дає змогу виконувати творчі завдання засобами програмних інформаційних технологій, зокрема, графічного, текстового редакторів).

Вважаємо, для того, щоб сформувати позитивну мотивацію у майбутніх учителів до використання медіа в освітньому процесі початкової школи необхідно інтегрувати професійно-орієнтовані дисципліни з засобами медіа та окресленими вище комп'ютерними технологіями навчання, створюючи, таким чином, медійне середовище. Відповідно, наступна педагогічна умова зумовлює **організацію освітнього медіа-середовища у вишах**, що допоможе майбутнім фахівцям зорієнтуватися на вимоги, які висуває сучасний освітній простір, опанувати необхідні знання та сформувати певні навички. Аналіз наукової літератури дає нам підстави казати про те, що медіа-середовище – це відповідне освітнє середовище, яке вміщує сучасні медіа-засоби: Інтернет, аудіо-, відео- техніка, мобільні телефони [10]; спеціально організоване навчальне середовище, де створені всі необхідні умови (наявність медіа-засобів, організація роботи щодо їх застосування) для кращого оволодіння медіа-технологіями [11].

Проаналізувавши навчальні плани спеціальності «Початкова освіта» циклу професійної та практичної підготовки ми дійшли висновку, що варто розширити використання медіа-засобів під час їх викладання (використання блогів, персональних сайтів, офф-лайн лекцій, електронних презентацій; хмарних технологій навчання (он-лайн сервіси для навчального процесу, спілкування, тестування), системи дистанційного навчання, бібліотека, медіатека, участь у відеоконференціях). Застосування таких хмарних технологій зумовлює можливість виконання багатьох видів навчальної роботи, контроль і оцінки online; відкритість навчального середовища для майбутніх учителів; зниження потреби в спеціалізованих приміщеннях. Також, медіа виступають в якості засобів, які реалізуються за різноманітними напрямками: засіб індивідуалізації навчання, засіб оцінювання, обліку та реєстрації знань; засіб творчої діяльності майбутніх фахівців; засіб заохочення до майбутньої професійної діяльності. Таким чином, інтеграція навчальних дисциплін з засобами медіа і є результатом організації відповідного медійного середовища.

Слід підкреслити, що медійне середовище – це не лише інтеграція медіа-засобів з навчальними дисциплінами, це і створення у вишах таких умов, які б дозволяли майбутнім фахівцям користуватися засобами медіа, комп'ютерними технологіями, перебуваючи у різних куточках освітнього закладу. Тому, постає питання щодо впровадження бездротової мережі Wi-Fi на території всього вишу з метою вільного доступу до електронних бібліотек, медіа-центрів, персональних сайтів, блогів викладачів. Мережа Wi-Fi сприятиме підвищенню самостійної активності студентів стосовно миттєвого пошуку, аналізу й застосуванню необхідної інформації; дозволить майбутнім учителям щохвилини користуватися соціальними мережами, знайомитись з навчальним контентом дисциплін на відповідних веб-сайтах та, безумовно, мати постійний зв'язок з викладачами, одногрупниками через програми сучасних електронних гаджетів з налаштованими додатками Skype, Vibe, WhatsApp. Означені додатки дозволяють швидко обмінюватися певними відомостями, корисними та цікавими посиланнями, здійснювати відеодзвінки. Таким чином, налаштована мережа Wi-Fi у кожному куточку вишу, застосування сучасних девайсів – все це також створює медіа-середовище для ефективної індивідуально-консультативної роботи з викладачами, провідними спеціалістами в галузі освіти.

Зазначимо, що будь-які знання в сфері медіа мають ціннісне значення для майбутніх учителів початкової школи, а особливо, якщо вони набуті під час практичної діяльності. Тому, третя педагогічна умова – **залучення майбутніх фахівців до цілеспрямованої, творчої медійної діяльності та створення власного медіа-продукту** – націлена на формування практичних навичок самостійної діяльності в системі «майбутній фахівець – медіа». Актуалізація такої умови зумовлена тим, що лише діяльність є узагальненою формою оволодіння будь-якими

знаннями, які стають критеріальною ланкою для усвідомлення значущості власного професійного фаху. Практична медіа-діяльність спрямована на формування у майбутніх фахівців необхідного комплексу особистісних якостей, що дозволять вміло реалізувати на практиці набуті здібності в сфері медіа-технологій. Медіа-діяльність позитивно впливає на створення медіа-продукту. В свою чергу, медіа-продукт трактується як результат праці або діяльності особистості; наслідок якоїсь дії або витвір. Тобто, медійна діяльність передбачає обов'язкове створення майбутніми фахівцями медіа-продукту, наприклад, це можуть бути електронні книги, мультимедійні тексти, інфографіка, інтерактивні плакати, електронні презентації, мультимедіа енциклопедія, комп'ютерні фільми, бази даних. Це поширює можливості удосконалювати навички в галузі Інтернет-технологій, аудіовізуального екранного простору; вивчення провідних правил щодо розповсюдження та розвитку масових комунікацій. Залучення майбутніх учителів до медійної діяльності за допомогою доцільного вибору традиційних та інноваційних методів, форм, приймів стимулюють їхню активність до оволодіння структурними компонентами педагогічної діяльності. Активна діяльність майбутніх учителів початкової школи стосовно грамотного застосування медіа засновано на низці таких засад: аналіз сучасних медіа-технологій: мережа Інтернет, кіно, радіо, відео-, теле- передачі; систематичний перегляд провідних пізнавальних програм, які популяризують соціальні мережі, Інтернет-ресурси, програмне забезпечення; робота в Інтернеті, яка направлена на отримання цікавих фактів, новин в області медіа; пошук оригінальних Інтернет-сайтів. Ми вважаємо, що формування практичних навичок допоможе майбутнім учителям початкової школи визначитись з подальшими перспективами стосовно майбутньої професійної діяльності.

Таким чином, розвиток медіа потребує від вишів ґрунтовного урахування особливостей підготовки майбутніх учителів початкових класів з огляду на те, що інформаційні технології стають головним рушієм сучасного світу. Вважаємо, що реалізація теоретично обґрунтованих нами умов, сприятиме ефективному формуванню медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Отже, в ході підготовки майбутніх учителів початкової школи слід організувати такі умови, які б сприяли розвитку критичного мислення, аналізу медіа-текстів, удосконалення практичних навичок в процесі застосування медіа, запобіганню маніпуляціям з боку медіа. Сучасні інформаційні технології мають неабиякий вплив на аудиторію і дуже важливо, щоб цей вплив був лише позитивний. Тому, головна задача вишів організувати навчання таким чином, щоб у майбутньому випустити висококваліфікованих фахівців, які вміло володіють засобами медіа, творчо мислять, активно співпрацюють з однодумцями, тобто випускник вишу має бути медіа-компетентним.

Список використаних джерел

- 1. Концепція** Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczziya.pdf>.
- 2. Федоров А. В.** Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза. / А. В. Федоров. – М. : Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. – 616 с.
- 3. Жилавская И. В.** Медиаобразование молодежной аудитории / И. В. Жилавская. – Томск: ТИИТ, 2009. – 322 с.
- 4. Kubey R.** Media Literacy in the Information Age / R. Kubey. –New Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.),1997. – 484 p.
- 5. Шарко В.** Медиакомпетентність як складова методичної підготовки вчителя та її діагностування / В. Шарко // Інформаційні технології в освіті. – 2012. – № 13. – С. 84 – 90.
- 6. Словник** української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970 –1980. – Т. 10. –С. 441.
- 7. Великий тлумачний словник** сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов, ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
- 8. Хурум С.** Формирование мотивации достижения у подростков / С. Хурум // Вестник Адыгейского государственного университета. – № 5. – С. – 217–219.
- 9. Гончарова Т. М.** Педагогические условия успешной реализации практико-ориентированной модели формирования медиакомпетентности студентов вузов / Т. М. Гончарова // Вестник Челябинского государственного педагогического университета. – 2012. – № 7. – 38 – 44.
- 10. Наток С. Х.** Национально-культурные особенности формирования новой медийной среды (на примере малой республики) / С. Х. Наток // Вестник Кубанского социально-экономического института. – 2013. – № 3. – С. 109 – 114.
- 11. Габидуллина А. Р.** Воспитательная медиасреда как условие формирования ценностных ориентаций студентов / А. Р. Габидуллина // Среднее профессиональное образование. – 2010. – № 10. – С. 25 – 29.

Шевирьова І. Г. Обґрунтування педагогічних умов формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи

XXI століття характеризується бурхливим розвитком медіа: Інтернет, кіно, телебачення, соціальні мережі, радіо. Такі засоби безпосередньо впливають на розвиток та становлення людини в сучасному соціумі. Стаття розкриває роль медіа для сучасної молоді, акцентовано увагу на тому, що інформаційні технології активно впроваджуються в освіті, що, в свою чергу, накладає відбиток на особливості освітнього процесу вишів. Тому, стаття присвячена обґрунтуванню педагогічних умов формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи; висвітлені погляди науковців щодо важливості формування медіа-компетентності; охарактеризоване поняття «умова». В свою чергу, визначено, які педагогічні умови

сприяють ефективному формуванню медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи: формування у майбутніх фахівців позитивної мотивації щодо застосування медіа в освітньому процесі початкової школи; організація освітнього медіа-середовища у вишах; залучення майбутніх фахівців до цілеспрямованої, творчої медійної діяльності та створення власного медіа-продукту. Зазначено, що наявність таких педагогічних умов у вишах сприятиме підвищенню рівня медіа-компетентності, формуванню критичного мислення майбутніх фахівців.

Ключові слова: медіа, медіа-засоби, медіа-технології, медіа-компетентність, педагогічні умови формування медіа-компетентності майбутніх фахівців початкової ланки освіти.

Шевырева И. Г. Обоснование педагогических условий формирования медиа-компетентности будущих учителей начальной школы

XXI век характеризуется бурным развитием медиа: Интернет, кино, телевидение, социальные сети, радио. Такие средства непосредственно влияют на развитие и становление человека в современном социуме. Статья раскрывает роль медиа для нынешней молодежи, акцентировано внимание на том, что информационные технологии активно внедряются в образовании, что, в свою очередь, накладывает отпечаток на особенности образовательного процесса вузов. Поэтому, статья посвящена обоснованию педагогических условий формирования медиа-компетентности будущих учителей начальной школы; освещены взгляды ученых относительно важности формирования медиа-компетентности; охарактеризовано понятие «условие». В свою очередь, определены, какие педагогические условия способствуют эффективному формированию медиа-компетентности будущих учителей начальной школы: формирование у будущих специалистов положительной мотивации относительно применения медиа в образовательном процессе начальной школы; организация образовательной медиа-среды в вузах; привлечение будущих специалистов к целенаправленной, творческой медийной деятельности и создание собственного медиа-продукта. Отмечено, что наличие таких педагогических условий в вузах будут способствовать повышению уровня медиа-компетентности, формированию критического мышления будущих специалистов.

Ключевые слова: медиа, медиа-средства, медиа-технологии, медиа-компетентность, педагогические условия формирования медиа-компетентности будущих специалистов начального звена образования.

Shevyreva I. G. Substantiation of pedagogical conditions of formation of media competence of future primary school teachers

XXI century is characterized by rapid development of the media: Internet, film, television, social networking, radio. These funds directly affect

the development and formation of man in modern society. The article reveals the role of the media for today's youth, focused on the fact that information technologies are being actively introduced into education, which in turn affects the features of the educational process of universities. Therefore, the article is devoted to substantiation of pedagogical conditions of formation of media competence of future primary school teachers; lit views of scientists on the importance of formation of media competence; is characterized by the concept of "condition". In turn, identify the pedagogical conditions promoting effective formation of media competence of future primary school teachers: the formation of the future specialists of a positive motivation regarding the use of media in the educational process in primary schools; organization of educational media environment in universities; attracting future specialists to a focused, creative media activities and creation of own media product. It is noted that the presence of such pedagogical conditions in universities contribute to the enhancement of media competence, formation of critical thinking of future specialists.

Key words: media, media, media technology, media competence, pedagogical conditions of formation of media competence of future specialists of primary level education.